

UPPSALA
UNIVERSITET

Den närvarande modern

En analys av moderskap och modrande i skönlitterär kontext

Johanna Berglund

Ämne: Litteraturvetenskap

Nivå: C

Poäng: 15hp

Ventilerad: VT 2019

Handledare: Margaretha Fahlgren

Examinator: Otto Fischer

Litteraturvetenskapliga institutionen

Uppsatser inom litteraturvetenskap

Uppsatser inom retorik

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Inledning & bakgrund.....	1
1.1.1 Romanerna.....	2
Finna sig.....	2
Den Vita Staden.....	2
Kärlekens Antarktis.....	2
1.2 Syfte & Frågeställningar.....	3
1.3 Teori & Metod.....	3
1.3.1 Begreppsförklaringar.....	3
Modrande.....	3
Närvaro & Envägsnärvaro.....	4
1.3.2 Tidigare forskning.....	4
2. Analys.....	6
2.1 Finna sig.....	6
Förutsättningar för modrandet.....	7
Kärleksfulla handlingar.....	9
Rädsla.....	10
Ovilja mot moderskapet.....	11
2.2 Den Vita Staden.....	13
Förutsättningar för modrandet.....	14
Kärleksfulla handlingar.....	15
Rädsla.....	17
Ovilja mot moderskapet.....	18
2.3 Kärlekens Antarktis.....	20
Förutsättningar för modrandet.....	20
Kärleksfulla handlingar.....	21
Rädsla.....	23
Ovilja mot moderskapet.....	25
2.4 De tre romanerna: En jämförelse.....	26
3. Sammanfattning och Avslutning.....	30
4. Käll- & Litteraturförteckning.....	32

1. Inledning

1.1 Inledning & Bakgrund

Vilken är kvinnans roll i samhället? Är hon, även nu på 2000-talet, främst ämnad att vara en modersfigur? Den normativa tanken om att kvinna är synonymt med moder tycks vara något som fortfarande till stor del lever kvar i dagens samhälle. En mamma ska älska sina barn, omsorgsfullt ta hand om dem och vara den första kärleksfulla personen ett barn möter i sitt liv. Men vad händer om så inte är fallet? Moderskapet hos vissa kvinnor blir till en tung börda istället för en kolossal lycka. Bördan kan upplevas som extra tung eftersom moderskap ofta omtalas som något av det bästa och mest lärorika en människa kan erfara. Enligt evolutionsteorin är målet i varje människas, djurs och organisms liv att föröka sig och sprida sina gener vidare i världen. Men måste varje kvinna älska sitt barn?

Moderskap har genom litteraturhistorien skildrats på många olika sätt. Ett sätt att skildra moderskap i litterära verk är att använda sig av den frånvarande modern. Antologin *The Absent Mother in the Cultural Imagination: Missing, Presumed Dead*, redigerad av Berit Åström, handlar om just den frånvarande modern. Artiklarna tar till exempel upp hennes roll i Shakespeares dramer, Dickens romaner och Disneys tecknade filmer. Den frånvarande modern blir en trop som upprepas och förekommer genom de litterära tidsepokernas gång. Men hur skulle man kunna vända på denna trop, hur skulle man kunna försöka se den från det motsatta perspektivet? Hur fungerar den *närvarande* modern i litteraturen?

De tre böcker jag valt att undersöka i min uppsats behandlar alla på ett eller annat sätt den närvarande modern. De handlar om den ständigt närvarande modern som har sitt barn som en trygghetspunkt, den ofrivilligt närvarande modern och vad jag kallar den envägsnärvarande modern – hon som beskrivs ta hand om sina barn och är närvarande i deras liv trots att hon själv är död. Denna uppsats kommer även att handla om modrande – alltså det som sker när man förskjuter betydelsen av moderskap från essens till handling. Jag undersöker moderskap inte bara som något man är eller innefattar, utan även som något kvinnan aktivt väljer att göra i sin roll som mamma. Det kan ta form på olika sätt, och i en litterär fiktionsvärld får modrandet också lov att utvidgas, problematiseras och kritiserats.

1.1.1 Romanerna

Finna sig

Romanen *Finna sig* är författarens Agnes Lidbecks debutroman som fick god kritik när den publicerades år 2017. *Expressens* recensent Jens Liljestrand beskrev den som en ”sensationell debut” och menade att han sällan stött på något liknande under sina år som litteraturkritiker.¹ Romanen handlar om övre medelklasskvinnan Anna från och med den stunden hon blir mamma. Läsaren får följa Annas tankar och handlingar i runt tjugo år framåt, blandat med korta stycken av vad som kan tolkas som riktlinjer för hur den ideala kvinnan (och modern) skall bete sig. Romanen är indelad i tre delar men jag kommer främst att analysera och diskutera den första av dessa tre. Detta framförallt på grund av att de senare två delarna snarare handlar om huvudkaraktärens relation till män medan den första främst handlar om relationen mellan henne och hennes barn.

Den Vita Staden

Den Vita Staden, skriven av Karolina Ramqvist och publicerad år 2015, är en fristående uppföljare till författarens tidigare roman *Flickvännen* (2009). Att den ska vara just fristående har dock diskuterats, bland annat av Göteborgs-Postens litteraturkritiker Cecilia Nelson som menar att man går miste om huvudpersonens bevekelsegrunder om man väljer att inte läsa den första boken.² I denna uppsats kommer dock endast *Den Vita Staden* att diskuteras då det är först här det faktiska barnet kommer in i bilden. Romanen handlar om en kvinna vid namn Karin som lever ett liv i kriminella kretsar i Stockholm tillsammans med sin sex månaders gamla dotter Dream. Karins sambo, den kriminella John, kom aldrig hem från sitt senaste jobb och lämnade därmed sin familj ensam, utan vänner, arbete eller pengar. Romanen utspelar sig under en kortare tid och handlar om hur Karin försöker ta sig ur denna högst komplicerade situation tillsammans med sin dotter.

Kärlekens Antarktis

Sara Stridsbergs roman *Kärlekens Antarktis* publicerades år 2018 och följer en styckmördad kvinnas medvetande och tankar från andra sidan döden. SVT:s litteraturkritiker Ingrid Elam beskriver romanen som Stridsbergs hittills starkaste och mörkaste verk.³ Blandat med grafiska detaljer om

---

¹ Jens Liljestrand, ”Sensationell debut om att vara vit mans slav”, *Expressen* 6/3 2017, <https://www.expressen.se/kultur/sensationell-debut-om-att-vara-vit-mans-slav/>, (2019-03-30).

² Cecilia Nelson, ”Karolina Ramqvist – Den Vita Staden”, *Göteborgs-Posten* 7/4 2015, <https://www.gp.se/kultur/karolina-ramqvist-den-vita-staden-1.76213>, (2019-03-30).

³ Ingrid Elam, ”Recension: Kärlekens Antarktis är Stridsbergs hittills starkaste och mörkaste roman”, *SVT Nyheter* 12/9 2018, <https://www.svt.se/kultur/bok/recension-karlekens-antarktis-ar-stridsbergs-hittills-starkaste-och-morkaste-roman>, (2019-03-30).

hur berättarjaget, Inni, mördades lyser moderskärleken och hoppet igenom, och romanen behandlar ett antal olika relationer. Jag kommer att fokusera på Innis relation till sina två barn, Valle och Solveig, som redan som småbarn blivit omhändertagna av sociala myndigheter. Trots att huvudkaraktären är död finns där ändå ett fortsatt förhållande mellan moderns medvetande och barnen, och det är detta som jag kommer att diskutera.

1.2 Syfte & Frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att genom tre skönlitterära böcker från sent 2010-tal diskutera begreppet modrande och normativt moderskap utifrån fyra olika teman, samt hur moderns närvaro påverkar modrandet. Modrande och framförallt moderskap är ett forskningsämne som till stor del återfinns inom genusstudier. Jag vill lyfta fram den närvarande modern i den litterära världen och i litteraturforskningen, men diskutera henne utifrån närvaro på flera olika nivåer. En litteraturvetenskaplig analys av moderskapet och modrandet i de tre romaner jag valt anser jag vara ett sätt att diskutera kvinnans roll som mamma genom en ny infallsvinkel.

Mina frågeställningar utgår från de tre romanerna och följer de teman jag valt att utgå ifrån (se *1.3 Teori & Metod*) och är därför följande:

- Vilka förutsättningar har modern för att utföra ett normativt modrande?
- Hur formuleras kärlek i relationen mellan modern och barnet?
- Hur och varför rymmer moderskap och modrande rädsla?
- Finns det någon ovilja mot moderskapet? Hur porträtteras i sådana fall denna?
- Hur påverkar moderns nivå av närvaro hennes modrande?

1.3 Teori & Metod

I min uppsats kommer jag att göra en tematisk komparativ närläsning om den närvarande modern i tre olika romaner, med utgångspunkt i ett antal olika återkommande teman. Dessa teman är *förutsättningar för modrandet, kärleksfulla handlingar, rädsla och ovilja mot moderskapet*. I min analys utgår jag från begreppet modrande som det används av Ulla Holm i avhandlingen *Modrande och Praxis: En Feministfilosofisk Undersökning* från år 1993.

1.3.1 Begreppsförklaringar

Modrande

Ulla Holms begrepp ”Modrande” lånade hon från engelskans ”Mothering”, som enligt Cambridge

Dictionary betyder ”the process of caring for children as their mother or of caring for people in the way that a mother does”.⁴ Den svenska betydelsen är till stor del lik den engelska. Modrande handlar helt enkelt om det moderskap som skapas i handling. Det innebär att modrande i sin grund är könsneutralt, men det är vanligtvis något en kvinna gör. Praktiken som utförs när någon (historiskt sett kvinnan) tar hand om och sköter ett barn för att det ska kunna överleva är alltså den praktiken som Holm kallar för modrande.⁵

Närvaro & Envägsnärvaro

Närvaro är ett ord som används ofta i det vardagliga språket. Det kan vara närvaro i skolan, på arbetet eller närvaron till en annan människa. Enligt SO (Svensk ordbok) tryckt 2009 betyder ordet närvaro ”det att vara närvarande” och har motsatsordet frånvaro.⁶ Det är detta även jag menar med närvaro i denna uppsats. Enligt SAOB (Svenska Akademiens ordbok) som är tryckt år 1948 finns en längre förklaring, och dessutom flera stycken. Även här nämns betydelsen ”förhållandet att vara närvarande” men även mer abstrakta betydelser så som i ett religiöst språk där närvaro förklaras som ”i fråga om Guds [...] uppträdande [...] i den timliga världen, vanl. med tanke på ett enskilt tillfälle, särsk. då denna Guds närvaro är mer l. mindre tydligt förnimbar för en enskild person l. en grupp personer; ofta med tanke tillika på den hjälp l. tröst som denna Guds närvaro innebär...”.⁷ Det jag i denna uppsats kommer att kalla för ”Envägsnärvaro” liknar till stor del denna beskrivningen av ordet närvaro. Skillnaden är att jag inte kommer att diskutera Guds närvaro, utan istället den döda modern i Stridsbergs *Kärlekens Antarktis*.

1.3.2 Tidigare forskning

Utöver den forskning jag redan tagit upp, det vill säga Holms *Modrande och Praxis: En feministfilosofisk undersökning* och Åströms antologi *The Absent Mother in the Cultural Imagination: Missing, Presumed Dead*, finns det även annan forskning kring moderskap som jag vill nämna innan jag påbörjar min analys.

En viktig forskare inom forskandet kring moderskap är sociologiprofessorn Patricia Hill Collins som bland annat skrivit böckerna *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment* (1990) och *From Black Power to Hip Hop: Racism, Nationalism, and Feminism* (2006). Hill

---

⁴ Cambridge Dictionary, ”Mothering”, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mothering> (2019-03-18).

⁵ Ulla Holm, *Modrande och Praxis: En Feministfilosofisk Undersökning*, Göteborg: Daidalos 1993, s. 309.

⁶ Svenska Akademiens Ordböcker, Svensk ordbok, ”Närvaro”, <https://svenska.se/so/?sok=n%C3%A4rvaro&pz=4> (2019-03-18).

⁷ Svenska Akademiens Ordböcker, Svenska Akademiens ordbok, ”Närvaro”, <https://svenska.se/saob/?sok=n%C3%A4rvaro&pz=4> (2019-03-18).

Collins skriver framförallt om moderskapet och modrandet i den afro-amerikanska kontexten och har introducerat begreppet ”othermothering”, vilket innebär att man tar hand om och uppfostrar barn som biologiskt sett inte är ens egna. I en intervju har Hill Collins förklarat att hon med sin forskning velat bredda definitionen av moderskap från något som inte självklart måste drivas av kärlek och vilja, utan snarare något som drivs av bestämda praktiker och beteenden i en social kontext. Moderskapet är, enligt Hill Collins, en politisk roll.⁸ Trots att det inte är en afro-amerikansk kontext jag kommer att undersöka är Hill Collins forskning viktig i ett arbete kring modrande.

I *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reader* (2014), redigerad av Andrea O'Reilly, finns forskning kring moderskap som befinner sig närmare de kontexter jag kommer att ta upp. I kapitlet ”Stay-At-Home Mothers” diskuteras det om huruvida en kvinna som ger all sin tid till sina barn och stannar hemma är en bättre mamma än en kvinna som väljer att arbeta och bygga upp en karriär, och i ”Birth Mothers” beskrivs bland annat bristen på forskning kring kvinnor som blivit fråntagna sina barn av till exempel sociala myndigheter. Hela denna antologi, och framförallt dessa två kapitel, går på olika sätt att tillämpa i min analys. I en annan antologi, även den redigerad av Andrea O'Reilly, *Maternal Theory: Essential Readings* (2007), finns ytterligare ingångar kring moderskapet och modrandet.

Det finns mycket forskning kring moderskap och jag kan här inte ta upp den i sin helhet. Jag vill dock kort även nämna Joyce Trebilcot och hennes *Mothering: Essays in Feminist Theory* (1983) som förklarar, diskuterar och ifrågasätter moderskapet och modrandet. Man kan dock fråga sig om denna forskning börjar bli utdaterad, då det är närmare fyrtio år sedan den publicerades. Trots sin ålder är den värd att ta upp då det är ett tidigt exempel på ifrågasättandet av den normativa idén att modrande framförallt utförs av kvinnan. En annan bok jag vill nämna innan jag börjar min analys är antologin *The Mother Blame-Game* av Vanessa Reimer och Sarah Sahaigan som tar upp samhällets skuldbeläggande av kvinnan och framförallt modern.

---

⁸ Kaila Adia Story, “Living My Material: An Interview with Dr. Patricia Hill Collins”, i *Patricia Hill Collins: Reconceiving Motherhood*, Kaila Adia Story (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s. 182.

2. Analys

Enligt Ulla Holm innebär ”moderskap” flera olika saker. Det är ett tillstånd man går in i i sekunden man får sitt första barn, det är en naturfunktion och även en relation mellan två människor – mamman och barnet.⁹ Moderskapet blir till ett normativt moderskap när man ser det som en social institution. ”Som mor ingår jag i en social institution genomdragen av uttalade och outtalade kulturbestämde normer, roller och förväntningar”¹⁰ beskriver Holm, och menar sedan att kvinnan måste förhålla sig till dessa normer oavsett om hon vill eller ej.

Enligt det historiska normativa moderskapet är mamman en kvinna, hon är omsorgsfull, hon vårdar, hon gör uppoffringar för sin familj, och hon är en god människa. Modersidealet kan i historisk kontext ses som grundat på Jungfru Maria, som var Jesus mor och det främsta helgonet inom den romersk-katolska och den ortodoxa kyrkan, vilket även lett till att moderskapet fått en närmast helig roll i stora delar av världen. Den främsta normen en kvinna följer när hon blir mor sägs dock vara det faktum att hon väljer att skaffa barn – vilket i de flesta samhällen fortfarande ses som en etisk plikt om man har ett stabilt och tryggt liv.¹¹ Det är framförallt dessa normativa tankar jag kommer att ha till grund i min analys när jag ser närmare på de olika romanerna. Själva modrandet utmärker sig på olika sätt, vilket här kommer lyftas fram och undersökas närmare. Även moderns nivå av närvaro, hennes förutsättningar och hennes egna tankar kring moderskapet skiljer sig berättelserna emellan, vilket även påverkar omfattningen av modrandet. I det följande kapitlet kommer jag därför att börja med en diskussion om varje roman för sig baserat på fyra olika teman, för att därefter göra en jämförande analys av de alla tre tillsammans.

2.1 Finna sig

Annas historia börjar på förlossningsavdelningen. Hon har just fött sitt första barn och i romanens första del är barnen ständigt närvarande på ett eller annat sätt, Anna är inte något annat än en moder. Hon har inget förflutet, inget av vikt existerade innan hon blev mamma. Anna får sitt andra barn trettiofem sidor in i boken, och då har det passerat nästan fyra år sedan historien började. Trots att åren flyter förbi läsaren får man ändå läsa om alla detaljer, alla tankar, alla måsten som Anna känner. Moderskapet blir för henne något konstant, det är vad som från och med romanens första sida definierar henne.

---

⁹ Holm 1993, s. 96.

¹⁰ Holm 1993, s. 98.

¹¹ Holm 1993, s. 92–93.

Förutsättningar för modrandet

Finna sig är den av de tre romanerna som framförallt skildrar det standardiserade, västerländska moderskapet. Det finns en mamma och en pappa, ett hem och en skilsmässa. Det finns nya recept att laga i ugnen och solsemestrar att åka på. Anna och hennes familj, mannen Jens och barnen Harry och Hedda, lever ett liv som många i Sverige kan känna igen sig i och/eller längta efter. De lever i den övre medelklassen, och har råd med det som krävs för att kunna leva ett liv med hög materiell standard. Överflödet letar sig in i passager som då berättaren skriver om Annas vardagliga liv:

Anna väljer kofta utifrån vädret. Hon plockar bort vissna blommor från bordet om de inte är vackra längre men inte innan dess, de kan få tappa blad på bordsskivan. Anna har råd att ha kort hår, hon köper skor som borde tas om hand, hon har råd att inte ta hand om dem. Hon behöver inte hålla sina skor blanka. Anna blir månadsgivare till Röda Korset, skaffar abonnemang på Konserthuset, hittar en pianolärare till barnen.¹²

Anna och hennes familj lever alltså med en ekonomi och ett levnadssätt som för många säkerligen verkar eftersträvansvärt. Pengar finns och de kan även användas på saker som inte är livsnödvändiga. Familjen har möjlighet att bo i ett vackert hem, de har råd med en större garderob, fritidsintressen och ett kulturellt engagemang. De har till och med råd att ge bort sina pengar till mer behövande. Flera passager av romanen gör att man förstår att ekonomin i familjen är god, trots att den ekonomiska situationen sällan berörs bokstavligt i texten. I ett stycke där Anna funderar på om hon skulle kunna skilja sig från sin man Jens kommer dock ekonomin på tal:

Anna har inte råd att skilja sig: omkostnaderna för deras levnadsstandard är för hög för hennes enda inkomst. Förklaringen till att hon inte har bättre betalt måste vara att hon offrat sig för familjen. Att offra för familjen är att ge stabilitet åt barnen.¹³

I citatet finns flera intressanta delar. Dels nämns alltså ekonomin explicit, och dessutom benämner berättaren levnadsstandarden som ”hög”. Vad vi som läsare redan vet, vilket framkom i mitt förra citat, är att Anna och den resterande familjen lever i ett överflöd som egentligen inte behövs för att leva ett, objektivt sett, gott liv. Vi vet dock inte vad Anna jobbar med eller vad hon tjänar, men vi förstår att hon inte tjänar tillräckligt för att på sin egen inkomst leva samma liv som hon lever när hon är gift med Jens. Nästa del av stycket blir intressant att se på från ett närvaroperspektiv. Berättaren menar, genom Annas tankar, att Anna inte tjänar mer än vad hon gör på grund av familjen. Hon har velat ge barnen en god och stabil uppväxt och har därför till viss del offrat sin

---

¹² Agnes Lidbeck, *Finna sig*, Stockholm: Norstedts 2017, s.44.

¹³ Lidbeck 2017, s. 65.

karriär. Detta allt enligt samhällets normer - kvinnan tjänar något mindre än mannen, men hon är då en god familjemor och har tid över för sina barn. Hon är närvarande i deras uppväxt vilket går ut över hennes karriär, men det gör inget, för hon har då gett sina barn gåvan av stabilitet. Några meningar senare fortsätter Annas tankar om ekonomi, och fokuset skiftar återigen till materiella ting:

Anna har värderingar. Eftersom Anna har värderingar är det inte ekonomiska villkor som gör att hon inte skiljer sig. Hon köper tröjor för att markera dessa värderingar, av lammull. Hon målar naglarna bleka, hon sätter mycket små diamanter i öronen, för att uppvisa sina beständiga ideal.¹⁴

Berättaren menar här alltså att det *inte* är ekonomiska villkor som förhindrar skilsmässan, vilket även visas i det att Anna stannar kvar i sitt äktenskap för barnens skull. Därefter återkommer dock det materiella tänkandet som snarare kan tyckas uttrycka det motsatta.

Familjen lever alltså ett välbärgat och bekvämt liv och har mycket goda förutsättningar för ett fortsatt sådant. Anna har till och med möjlighet att offra delar av sin karriär och ändå leva detta liv tillsammans med och nära familjen. Hur påverkar då denna möjlighet, att hela tiden materiellt sett ha det man behöver, modrandet? Något som genom hela romanen är påtagligt, och framförallt i romanens första del, är hur tiden passerar och hur det märks för läsaren. Som jag nämnde tidigare så har det på trettiofem sidor gått fyra år, och tjugotre sidor efter det har det passerat ytterligare sex år. Trots att tiden går så pass snabbt tar berättaren ändå sig tid att berätta om detaljer i modrandet, om känslorna som Anna har gentemot det ansvar hon menar sig bära. Redan på de första sidorna, när Anna och Jens är nyblivna förstagångsföräldrar till sonen Harry, beskrivs Annas känslor inför att ha blivit mamma. Det är här många nya intryck för Anna som tidigt sätter tonen för hur hon verkar känna inför det nu beständiga moderskapet. Det första vi får veta är att hon håller sitt nyfödda barn tätt intill sitt egna nakna bröst, vilket är helt normalt för en nybliven mamma att göra. Meningen som följer denna handling skapar dock en något distanserad relation mellan modern och barnet. Denna distans inför barnen, trots den nästan konstanta fysiska närvaron, kommer sedan att ligga till grund för hela den resterande romanen. Anna håller alltså sin nyfödda bebis vid bröstet, men orsaken till detta tycks enbart utgå från vad hon lärt sig att man bör göra som mamma – ”Det ska man, för att stimulera anknytning och mjölkproduktion”¹⁵. Ordet *ska* är intressant i sammanhanget. Annas allra första handling av modrande blir ett måste, något hon ska göra för att tillfredsställa någon annan. Det är inte en handling av moderlig kärlek, inte något hon känner sig

---

¹⁴ Lidbeck 2017, s. 65.

¹⁵ Lidbeck 2017, s. 13.

manad att göra, utan istället är det något hon hört att man *måste* göra. Anna utför genom hela romanen sitt modrande som om hon läst en handbok om hur en god moder bör agera.

Kärleksfulla handlingar

På romanens andra sida, innan dess ton riktigt är satt, finns en mening som kan tolkas som en världsomvälvande känsla av kärlek från en nybliven mamma. Meningen, ”Anna vill ge barnet alla namn hon någonsin hört”,¹⁶ är en av de få kärleksförklaringarna som finns i romanen när det gäller förhållandet mellan Anna och hennes barn. Meningen kan dock tolkas på ett antal olika sätt, men tanken att ge sitt förstfödda barn varje namn man någonsin hört ger framförallt ett hjärtevärmande intryck. Barnet benämns dock under romanens första sidor som *det*, istället för *han* eller *honom*, vilket istället skapar ett större avstånd mellan Anna och hennes son. Handboksagerandet fortsätter och kan ibland tyckas blandas ihop med kärlek, till exempel då Anna vänder tillbaka in i huset för att hon inte sagt ett ordentligt hej då till sin dotter.¹⁷ Vad som kan tolkas som en akt av moderlig kärlek, att inte vilja lämna barnen utan att först ta farväl, kan på grund av Annas övriga handlingar snarare ses som ett sätt att bevisa för barnvakten och läsaren att Anna visst är en bra mamma. Även Anna själv tycks då och då ha svårt att skilja på sitt regelrätta modrande och kärlek: ”Mycket riktigt upplever Anna en gradvis ökande ansvarskänsla för Harry, vilket hon tolkar som kärlek”¹⁸. Citatet är en av få meningar i boken där kärlek explicit nämns.

Annas tankar gör att hon inte beskrivs som en traditionellt sett ”kärleksfull” mamma, trots att hennes modrande handlingar ofta skulle kunna tolkas som just sådana. Hon gör roliga grimaser till sin dotter, motiverat av att hon måste göra det, och hon gör det helst när någon annan vuxen människa ser henne göra det.¹⁹ Anna finner ibland en tröst i att ta hand om sina barn, och när de blir äldre önskar hon att de återigen var små och sjuka och behövde hennes tröst.²⁰ Frågan är om detta ska tolkas som en mammas varma kärlek och rädsla för att hennes barn växer upp och bort från henne, eller om det hela handlar om hur Anna själv vill framstå i rollen som mamma ifrån andra människors perspektiv. Sociologiprofessorn Patricia Hill Collins menar som tidigare nämnt att rollen som är moderskap (och därav även handlingen modrande) bör ses även som en politisk roll, en roll som baseras på ”set behaviors and practices, that were situated within a particular social

---

¹⁶ Lidbeck 2017, s. 14.

¹⁷ Lidbeck 2017, s. 60.

¹⁸ Lidbeck 2017, s. 17.

¹⁹ Lidbeck 2017, s. 35.

²⁰ Lidbeck 2017, s. 50.

context”.²¹ Kanske är det just detta vi läsare finner hos Anna - hon blir ett konkret exempel på när moderskap blir politik då hon utför alla de rätta handlingarna, på grunder som utgår från andra människors tyckande. Hela hennes modrande är baserat på handboksagerandet och det modrande hon därigenom utför är baserat på samhällets normativa syn på hur en mamma bör vara, vilket skapar en politisk infallsvinkel i Annas historia.

Rädsla

Den korta tid som Anna tillbringar på förlossningsavdelningen handlar framförallt om hennes oro och en rädsla för att det är något fel på det nyfödda barnet, men även en konstant rädsla för att barnet ska dö. Hon är rädd att barnet inte ska kunna fatta tag kring hennes bröst och på grund av att mjölken inte rinner som den ska är hon rädd att hennes barn ska dö och ”ligga alldeles kallt som en ekorre i en låda”.²² När det nyblivna föräldraparet befinner sig i bilen på väg hem från sjukhuset tillsammans med sin bebis är rädslan fortfarande där. Anna tycks ha en tanke om att hennes barn kommer att tas ifrån henne på de mest hemska sätt – ”Anna sitter i baksätet och blundar i skräck för en plötslig olycka”.²³ Detta beteende, som kan läsas som en nybliven mammas skräck inför att något hemskt ska hända hennes barn, återkommer genom hela romanens första del i en så pass stor utsträckning att det blir anmärkningsvärt. Några dagar efter hemkomsten ringer Anna till sjukhuset för att försäkra sig om att barnet, Harry, mår som han ska och att de märken hon hittar på hans kropp och det som förändras i hans beteende är helt normalt. Dagarna i romanen flyter iväg och Anna sover med sin bebis ovanpå sig, för att ”inte krossa, kväva, eller annat som hon läser att mammor gör när de är trötta”,²⁴ hon ringer vårdcentralen för att fråga om Harrys snor, hon skyndar sig ifrån sina vardagliga sysslor så fort hennes (nu två) barn ropar på henne, för att ”man aldrig vet om de gjort sig illa på allvar”,²⁵ och föreställer sig då att barnen kan ha skurit sig på glas eller ”trillat ur genom fönstret och krossat skallen”.²⁶ Annas rädslor blir alltmer uttalade och extrema. Hennes stora oro inför att barnen ska göra illa sig eller dö på grund av något som finns i hemmet fortsätter:

I huset finns heller ingenstans att gömma sig, inga dörrar går att låsa längre, inte ens de till badrummen och toaletterna. Det är hon själv som tagit bort alla lås, vid tanken på att någon skulle kunna drunkna, tanken att någon skulle gå och låsa in sig i ett rum och i det rummet skulle hemska saker hända. Kanske skulle barnen vara där tillsammans och göra varandra fruktansvärt illa. Kanske

---

²¹ Kaila Adia Story, “Living My Material: An Interview with Dr. Patricia Hill Collins”, i *Patricia Hill Collins: Reconceiving Motherhood*, Kaila Adia Story (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s. 182.

²² Lidbeck 2017, s. 14.

²³ Lidbeck 2017, s. 15.

²⁴ Lidbeck 2017, s. 22.

²⁵ Lidbeck 2017, s. 44.

²⁶ Lidbeck 2017, s. 44.

skulle någon av dem vara där inne ensam, med vattnet på, och slå sitt huvud och drunkna i en centimeter vatten.²⁷

Trots Annas konstanta närvaro, som understryks av att hon tagit bort alla lås i huset för att alltid kunna nå sina barn, tänker hon ofta och i grafisk detalj på hur något ska hända dem. När familjen är på stranden har hon hela tiden koll barnen, även när de är äldre, för att försäkra sig om att de inte försvinner i vågorna. Hon slumrar till och vaknar i panik över att något ska ha hänt dem. Dessa orosmoment kan kännas överdrivna och paranoida för läsaren, men de kan även argumentera för en stark moderskänsla och ett ansvarstagande hos Anna. De tycks visa att hon absolut inte vill att något ska hända hennes barn. Det finns dock en passage i romanen som ger tankarna om barnens död en annan slags känsla hos läsaren. I detta stycke tänker Anna på en historia hon hört om en mamma som halkat i badrummet och dött när hon skulle bada sin bebis:

Och då vore det ändå det rätta valet, att själv vara den döda. Hon [Anna] var alltid tvungen att lyssna efter barnen när de var små. Deras skrik var då en trygghet, det betydde att de inte hade dött ännu. Att alla hennes dagdrömmar om hur de var döda och hon var fri och sorgsen och intressant inte blivit verklighet, så får man inte tänka.²⁸

”Dagdröm”, ”fri” och ”intressant” är ord som inte varje mamma skulle förknippa med tankar om sina barns död. Annas annorlunda syn på barn som dör lyser även igenom i andra delar av romanen, till exempel då hon jämför sig med sina vänner och jämför vänner som förlorat sina barn i drunkningsolyckor med vänner som fått en dubbelhaka.²⁹ Annas konstanta närvaro i barnens liv och hennes ständiga tankar om vad som skulle kunna skada eller döda dem, ger läsaren en känsla av att Anna inte vill vara mamma, en känsla av att hon hellre hade velat vara ”fri” utan sina barn. Detta för oss även över till nästa tema, som handlar just om aspekter kring Annas ovilja.

Ovilja mot moderskapet

Oviljan mot att vara en mamma och att ha barn är ett återkommande tema i Annas historia. Det är dock inte något som skrivs ut bokstavligen, men det tycks hela tiden ligga i bakgrunden för Annas handlingar och tankar. ”Det är bara naiva personer som inte förstår att barn förändrar allt”³⁰ tänker Anna tidigt i boken, och för hennes egen del blir det genom romanens gång allt tydligare att dessa förändringar till stor del är negativa. Som jag nämnt under rubrikerna *kärleksfulla handlingar* och *förutsättningar för modrandet* agerar Anna i sitt modrande som om hon följer en handbok. Allt hon gör som mamma är motiverat av att det är så man ska göra. Hennes modrande skildras inte som

---

²⁷ Lidbeck 2017, s. 45.

²⁸ Lidbeck 2017, s. 46.

²⁹ Lidbeck 2017, s. 65.

³⁰ Lidbeck 2017, s. 16.

kärleksdrivet eller som en naturfunktion (så som till exempel vad man brukar kalla det som är drivet av en biologisk modersinstinkt) och inte heller något hon gör för sin egen skull. Istället utför hon sitt modrande för att tjäna andra, så som hennes man, hennes närstående och samhället.

Strax efter att Anna fött sin förstfödda uttrycker hon tankar av besvikelse inför moderskapet:

Samtidigt som anknytningen underlättar vardagen lämnar den henne besviken. Nivån på hormoner och salter i blodet skapar aldrig så intensiva reaktioner som hon läst att de ska. Hon har letts att tro att samhörigheten skulle kännas helig, att den skulle vara en ursäkt för impulser, att hon skulle bli som ett lejon utan att känna sig fånig. Men barnet får henne inte att glömma sig själv, att vara mamma utestänger inte alla andra tankar.³¹

Citatet beskriver även vad Anna förväntat sig få ut av moderskapet. Hon hade förväntat sig att bli en ny människa, driven av modersinstinkter och en stark samhörighet med sitt barn, men nu är barnet här och det har inte blivit som hon tänkt sig. En orsak till varför man följer samhällets normer är att man då blir belönad,³² vilket i kontexten moderskap kan tänkas handla om ett givande och kärleksfullt familjeliv, eller för Annas del kanske även att hon blir sedd som en god mor av andra. Känslan av besvikelse infinner sig hos henne då hon inte får belöningen hon väntat sig, och i och med att Harry växer tycks besvikelsen bli större. Meningen ”Jag får inte visa missnöje, tänker Anna, jag får inte visa vreden.”³³ följs av att Anna direkt ifrågasätter sin vrede. Hon undrar varför hon ens skulle uppleva en sådan känsla inför sitt till synes perfekta liv. Återigen har hon haft en föreställning om hur livet med barn skulle bli, en tanke om att det inte skulle finnas någon ilska i hennes modrande.

Ilskan och framförallt irritationen är också ett tecken på Annas ovilja som återkommer flera gånger under romanen och som kan utläsas i hennes modrande. Anna är konstant närvarande hos sina barn, men hon verkar hellre vilja vara någon annanstans. Som tidigare nämnt verkar det för läsaren som om hon utför sitt modrande för att vara andra människor än sig själv och barnen till lags, och Anna verkar även ha en svårighet att skapa en relation eller över huvud taget relatera till sina barn. Det beskrivs att hon vägrar sjunga för Harry när hon byter hans blöjor, hon orkar inte prata med honom när de är ensamma hemma, hon biter ihop och säger att hon inte har tid när hennes barn ber henne om något när hon står och lagar mat, hon säger till barnen att hon blir vansinnig av att de inte tar bort sina saker, hon vill så gärna skrika på sin dotter men släpper istället bara ut en suck. Passagerna då Anna motsätter sig moderskapet är många, medan de när hon visar kärlek gentemot

---

³¹ Lidbeck 2017, s. 17.

³² Holm 1993, s.92.

³³ Lidbeck 2017, s. 27.

sina barn är få. Förutom citatet jag nämnde tidigare då hon dagdrömmer om att hennes barn ska dö och att hon då ska bli fri, finns flertalet andra ställen där en ovilja inför moderskapet lysers igenom:

Hur mycket Anna än biter ihop och lägger pussel eller lyssnar på vad barnen säger räcker det aldrig.

Hur lycklig hon än visar sig kommer en till timme eller en till dag när hon ska vara lycklig igen.

Ansträngningen är för stor. Hennes tålmod tar slut innan leken är över och värmen i halsen hon känner då, värmen från deras otacksamma gnäll blir nästan vrede, hade blivit det med säkerhet om det inte var så att hon aldrig blev arg.³⁴

Återigen dyker vreden upp hos Anna, men den får aldrig riktigt utlopp. ”Den som är arg vill ingen se”,³⁵ står det senare på sidan. Citatet visar även att Anna utför modrande, hon utför de handlingar som är ”rätt”, hon leker med sina barn och lyssnar på dem, men hon biter samtidigt ihop. Hon vill inte göra det. Hon tycks göra det bara för att hon måste. Elizabeth Reid Boyd och Gayle Letherby menar i sitt antologikapitel ”Stay-At-Home Mothers” att kvinnan som väljer att i främsta laget vara hemma med sina barn i det beslutet har ett arbete som kan ”be seen to be neverending”.³⁶ Anna är inte hemma med barnen hela tiden då hon faktiskt har ett arbete, men vi läsare vet inte vad hon jobbar med. Som visat i tidigare citat har hon även gett upp delar av sin karriär just för att ta hand om barnen och hon delar därmed drag som tilldelas så kallade *Stay-At-Home Mothers*. Kanske är det just känslan av att hela tiden behöva arbeta som Anna känner - hon ser barnen som ett jobb, där hon dessutom hela tiden måste vara närvarande.

Anna leker med tanken på vad som kommer efter livet med barn. Hon funderar på vad hon ska göra med tiden när den ”återbördats till henne”.³⁷ Anna är hela tiden närvarande i sina barns liv fram tills att de blir tonåringar, enligt romanen är barnen och hennes man nästan det enda som tar upp hennes tid i närmare tjugo år. Men Annas starka ovilja inför moderskapet och hennes till synes ”korrekta” modrande som vid en närmare läsning genomsyras av irritation gör att de enda gångerna hon beskrivs som lycklig är när hon tänker på livet utan, eller efter, sin familj.

2.2 Den Vita Staden

Den fristående uppföljaren till Ramqvists *Flickvännen* följer Karin och hennes halvårs gamla dotter Dream. Dream är i romanen en nästan konstant del av Karins liv, de befinner sig i princip genom hela berättelsen tätt intill varandra. Karins kriminella sambo, Dreams pappa John är försvunnen,

---

³⁴ Lidbeck 2017, s. 41.

³⁵ Lidbeck 2017, s. 41.

³⁶ Elizabeth Reid Boyd, Gayle Letherby, ”Stay-At-Home Mothers”, i *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reader*, Andrea O'Reilly (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s.440.

³⁷ Lidbeck 2017, s. 37.

troligtvis död och utan honom har de varken pengar, tak över huvudet eller ett socialt nätverk. Frågan om Karin först och främst är en mamma eller om hennes dotter bara blir ännu ett problem i hennes liv väcks snart till liv för läsaren.

Förutsättningar för modrandet

Karins levnadssituation har snabbt förändrats. Hon bor i ett stort hus som snart ska tas ifrån henne då förlusten av John och hans inkomst lämnat henne med stora skulder. Karin vet inte vart hon ska bo därefter, hon är avvisande mot myndighetspersonerna som kommer och knackar på hennes dörr - De förstår inte hennes situation, menar hon.³⁸ Hon säljer sina kimonos och sina märkesväskor, och hon är glad över att man ännu inte stängt av hennes el. Men snart inser Karin att hon måste göra något åt sin ekonomiska situation, vilket leder till att hon tar kontakt med sina tidigare vänner och Johns kollegor för att fråga om de har pengar som egentligen tillhör John. Hon tar sig till sin tidigare nära vän Therese och använder sin dotter som en motivering till varför hon ska få de pengar som rättmätigt nu är hennes. Karin anser dock själv att hon gör fel, men det är en av hennes sista utvägar:

Hon hade blivit precis en sådan som de [Karin och Therese] hade menat på den tiden då de brukade säga till varandra att de i alla fall inte hade barn. De hade alltid dragit en gräns mellan sig själva och alla brudar som drog in oskyldiga ungar i spelet bara för att de inte kunde stå emot sina egna biologiska instinkter – och nu hörde hon hur hon själv hänvisade till en unge som hon fullt medvetet satt till världen, och hur den skulle vara skäl till att hon skulle få något som man inte ens visste om det fanns.³⁹

Karin använder alltså sin dotter som ett skäl till varför hon ska få pengar som hon inte ens är säker på existerar. Utan pengar kan hon inte upprätthålla den livsstil hon tidigare haft, kanske skulle allt rent av kunna gå så långt att hon inte längre kan eller får ta hand om sitt eget barn. Även om hon skäms över att använda Dream, så gör hon det ändå. Troligtvis för att hon faktiskt tycker att även dottern ska kunna leva ett gott liv tillsammans med sin mamma.

Då Karins man är borta och hon förlorat kontakten med de flesta i sin närhet finns det inte många utomstående förväntningar att läsa om i denna roman. Korta invändningar mot Karins modrande finns dock att hitta, men blir mest bara något som nämns i förbifarten. Följande är en dialog mellan Karin och en man vid namn Abbe:

»Ska hon [Dream] äta på en tallrik eller?«

---

³⁸ Karolina Ramqvist, *Den Vita Staden*, Stockholm: Norstedts 2015, s. 49.

³⁹ Ramqvist 2015, s.115–116.

»Oj, nej. Nej hon har inte börjat äta mat.«

»Men du har väl gett henne smakportioner?« frågade han från köket.

Hon tänkte efter.

»Nej.«

»Det ska du ju göra. Du vet annars kommer hon inte vilja äta sen när du vill att hon ska börja.«⁴⁰

Här ifrågasätts Karins modrande, men det som sägs är inget som återkommer senare i romanen. Istället ger det en ökad förståelse hos läsaren för Karins modrande, hon vet inte riktigt hur man ska göra, hon har inte brytt sig om att ta reda på det eller så har hon helt enkelt glömt att göra det. Hennes förutsättningar, att hon är en ensamstående kvinna utan pengar som själv måste ta hand om ett barn, gör att utomstående som känner till hennes situation troligtvis inte dömer henne allt för hårt. I en annan passage i boken röker Karin en cigarett samtidigt som hon är ute och går med Dream i barnvagnen. En främmande man kommer då springande mot henne och slår cigaretten ur hennes hand och skriker åt henne att hon inte ska röka för då kan hon förgifta sitt barn.⁴¹ Här är det alltså en främmande man som varken känner till Karins förutsättningar eller henne som individ. Även här skulle Karins bristande modrande kunna förklaras av att hon inte tänkt på att cigarettröken kan vara skadlig för hennes dotter. Så snart han har försvunnit igen tänder hon dock rodnande en ny cigarett. Rodnandet kan läsas som en sorts skam, men med tanke på att hon tänder en ny cigarett symboliserar det troligtvis istället en sorts känsla av pinsamhet att mannen kommit fram och tillrättaviserat henne. Att hon tänder en ny cigarett blir även ett argument för att hon kanske inte alls bryr sig om sitt barn utan mer tänker på sitt eget välmående.

Kärleksfulla handlingar

Att Karin inte skulle bry sig om sitt barn motsägs dock flera gånger i romanen. Karin finner ofta tröst och framförallt trygghet i att alltid ha Dream nära, oftast bär hon henne i famnen, men även om hon inte är tätt intill Karins kropp finns hon nästan alltid i hennes närhet. Som ensamstående mamma måste man ha sitt barn nära och utföra sitt modrande så gott som hela tiden, men det är små detaljer i Karins modrande som gör att läsaren kan tolka hennes handlingar som just kärleksfulla. I ett avsnitt av romanen då Karin försöker övertala sin sambos tidigare kollega, Alex, att hjälpa henne med den ekonomiska situationen blir stämningen snabbt hotfull och Alex ger Karin en örfil. Det Karin då gör visar att hon sätter sitt barns säkerhet före sin egen:

---

⁴⁰ Ramqvist 2015, s.139.

⁴¹ Ramqvist 2015, s.131.

En smärta som först var skarp, men tonade ut i en klang som genljöd överallt i hennes huvud. Hennes ögon tårades men hon var glad att hon i alla fall inte skrikte. Höll hårdare i Dream och skyddade hennes huvud, beredde sig på att ta emot mer.

Men istället för att slå henne igen låste han [Alex] upp dörren, grep tag i bilbarnstolen och slängde ut den i trapphuset där den landade med en smäll. Han tog henne hårt i armen och drog ut henne. Hon höll sin ena hand om Dreams huvud och den andra om hennes kropp och hörde sig själv stöna till av smärta när han knuffade ner henne på golvet.

Han drog igen dörren och låste.

Det var tyst.

Dream tittade skrämmt framför sig.

Hon kramade henne och pussade henne i ansiktet, kände tårarna på sina egna kinder.⁴²

Flera detaljer i citatet visar ett ömt, kärleksfullt, modrande i en mycket hotfull situation. Det är Karin själv som befinner sig i ett farligt läge, inget faktiskt våld riktas mot barnet. Trots detta fokuserar Karin endast på att skydda Dream. Istället för att fly eller slå tillbaka griper hon ett hårdare tag kring sin bebis och står sedan redo att ta emot mer våld. När de två sedan blir utkastade i trapphuset håller hon fortfarande ett stadigt grepp kring Dream vilket förhindrar Karin från att ta emot sig själv i fallet. När de är ensamma och dörren slagits igen låter hon sina känslor komma fram, men fokuserar fortfarande på sin dotter genom att pussa och krama henne. Denna scen hade kunnat skrivas helt annorlunda om Karin istället framställdes som en mamma som tänker mer på sin egen säkerhet än barnets. Till exempel kanske hon skulle lyfta en hand för att skydda sitt eget huvud, eller kanske tappa barnet i fallet för att få händerna fria för att kunna ta emot sig själv.

Denna vilja att rikta fokuset till sin dotter, och även behovet av att hela tiden ha henne nära sin egen kropp, framkommer flera gånger i romanen. Karin och hennes dotter lever i ständig symbios med varandra, ”Barnet och man själv är en och samma”,⁴³ beskriver Karin. ”Hon lade ner henne på skötbädden och böjde sig fram och pussade på hennes mage. Den var som en sval bröddeg som hon tryckte näsan och läpparna i.”⁴⁴ ”Barnet började gråta och hon reste sig, gick fram och lyfte upp henne, gungade henne och tryckte henne mot sitt bröst och sitt eget bultande hjärta...”⁴⁵ och ”Dream blev tyst så fort hon lagt ner henne på sängen. Hon såg hur trött hon var. Lade sig bredvid henne, lade en hand på den mjuka, varma kroppen och lyssnade.”⁴⁶ är några exempel på att Karin gärna vill ha sin dotter nära sig. Ett annat exempel på detta, men som även visar brister i Karins

---

⁴² Ramqvist 2015, s.91–92.

⁴³ Ramqvist 2015, s.53.

⁴⁴ Ramqvist 2015, s.37.

⁴⁵ Ramqvist 2015, s.47.

⁴⁶ Ramqvist 2015, s. 50.

modrande, är när Dream krupit in i en kökslåda på nedervåningen och fastnat, medan Karin sovit på övervåningen. Dream börjar då skrika och Karin skyndar till undsättning:

Hon fick upp henne, höll henne mot sig och tröstade. Blodet rusade i hennes huvud. Hon kände en stark lust att tillrättavisa henne. Höll henne framför sig och höjde handen, viftade med ett stelt pekfinger i luften.

»Du får inte göra så!«

Hennes röst lät obekant, lite gäll.

Dream gallskrek och var röd i ansiktet.

Hon tog henne tätt intill sitt bröst.

»Så, så, så«, sade hon, gungade henne, pussade på hennes huvud, lade sin kind mot hennes kind, kramade om henne hårdare och strök henne över ryggen och de darrande våta snyftningarna som kom med gråten där.⁴⁷

Även här visar Karin ett kärleksfullt modrande, trots att hon först blir arg på sitt barn. Det faktum att hon lämnat en sex månaders gammal bebis själv helt utom synhåll kan ses som en brist i Karins moderskap, liknande incidenten med cigaretten. Läsaren kan på grund av dessa negligerande beteenden som visar sig i Karins modrande undra om hon bryr sig om sitt barn, men de kärleksfulla handlingarna gör att man ändå uppfattar henne som en relativt ”bra” mamma. I slutet av romanen beskriver hon sina känslor för Dream, då de båda är på väg bort från huset. Karin packar in sina väskor i bilen och lämnar då sin dotter ensam en stund innan hon hämtar även henne. Dream sitter i sin bilbarnstol:

Hon hade inte sagt ett ljud, bara suttit där, kvarglömd mitt på golvet, med stora, förundrade ögon.

Det var så synd att hon, som var så underbar, inte hade något annat än det här, tänkte hon och lade i växel.⁴⁸

Ordet ”underbar” som Karin här använder för att beskriva sin dotter visar att hon faktiskt tycker om Dream. Citatet visar även att hon önskar att hennes dotter skulle fått ett bättre liv än det hon kan ge henne.

Rädsla

Även i denna roman handlar moderns rädsla kring sitt barns välmående till stor del om att det ska ske någon slags olycka. Trots att Karin ofta befinner sig i en farlig miljö och i kriminella kretsar, och trots att hotet om att allt snart ska tas ifrån henne är konstant, är det ändå olyckor hon är mest rädd för. Ett exempel finns tidigt i romanen då Karin ska koka té:

---

⁴⁷ Ramqvist 2015, s.105–106.

⁴⁸ Ramqvist 2015, s.164.

Sedan satte hon ner Dream på golvet borta vid sofforna och gick tillbaka och hällde det kokande vattnet över tebladen, utan att ens för en bråkdel sekund lyckas ignorera sina inre bilder av hur hon råkade spilla på Dream och bränna henne med det heta vattnet.

Det stod i broschyrerna hon hade fått på barnvårdscentralen att de flesta allvarliga olyckor med barn äger rum i hemmet. Kokande vatten, fall, klämskador.⁴⁹

Det händer flera gånger att Karin tänker på och oroar sig för vad som kan hända hennes dotter. Hon är rädd att garderoben ska välta över Dream, hon sitter tätt intill barnvagnen när de åker tåg för att hon är rädd att någon annars ska ta hennes barn, och hon är rädd att barnet ska ha fallit ur hennes famn när hon själv råkat slumra till. Karin smeker Dreams huvud med sitt finger och reflekterar; ”fontanellen, tomheten under den tunna huden där, som alltid skrämde henne med det den hade att berätta om barnets ömtålighet...”.⁵⁰ Karin somnar och vaknar upp till tystnad och hennes första tanke är ”att hon lagt sig på Dream i sömnen och kvävt henne.”⁵¹ Hon är alltså konstant medveten om att det är en ömtålig och bräcklig varelse hon har att göra med när hon utför sitt modrande, och hon är hela tiden rädd för att hennes egna handlingar ska skada barnet. Trots att Karin nästan alltid är närvarande hos sin dotter finns det ändå tillfällen då hon inte har barnet under uppsikt, till exempel då hon sover, vilket skapar oro hos Karin nästan varje gång hon vaknar upp. Dels visas detta i citatet jag just nämnde, men även i det citat jag tog upp under *kärleksfulla handlingar* där Karin lämnat sin dotter utan uppsyn på nedervåningen medan hon själv sover på husets övervåning.

Vad som är intressant att diskutera här är det faktum att Karin har en oerhört hotfull och farlig livssituation då hon är inbladad i kriminella kretsar och dessutom inte har några pengar och snart inte ens någonstans att bo, men att hennes största rädslor, trots detta, handlar om olyckor som vilket spädbarn som helst skulle kunna drabbas av. Hon har en ”vanlig” mammas rädslor, trots att hon lever i en mycket svårare levnadssituation jämfört med de allra flesta småbarnsföräldrar.

Ovilja mot moderskapet

I *Den Vita Staden* framkommer sällan någon ovilja mot moderskapet från Karin. Med det sagt finns det inte heller någon känsla av att hon själv valt att bli mamma och utöva modrandet. Hon är kärleksfull mot sitt barn och tycker om henne, men det framkommer inte att Karin skulle velat ha ett barn. Däremot nämns det explicit att hennes före detta sambo, John, var den som ville ha barn.

---

⁴⁹ Ramqvist 2015, s. 14–15.

⁵⁰ Ramqvist 2015, s.33.

⁵¹ Ramqvist 2015, s.100.

I samma stycke beskriver hon även Dream som ”ett sänke som höll henne kvar här”,⁵² vilket definitivt kan läsas som en sorts ovilja mot det nuvarande moderskapet. Det faktum att John inte längre finns med i bilden gör textpassagen ännu mer kraftfull, då hon nu har eget ansvar över en människa som egentligen var någon annans önskan. Berättaren beskriver att John talat så mycket om att han ville ha ett barn, och att det skulle betyda en ny riktning i livet, till den grad att Karin själv fick en längtan inom sig, ”en varm punkt som ville beröras av det han talade om”.⁵³ Hon hade först menat att denna längtan kommit inifrån henne själv, men i efterhand inser hon att det var på grund av Johns övertalning som hon funnit sig i att bli mamma. Snart försvinner John, men barnet som hon själv knappt velat ha finns kvar – ”Han hade lämnat henne utan att släppa henne, sugit sig fast vid hennes kropp i form av en ny version av sig själv”.⁵⁴

Karins ovilja lyser igenom även i andra delar av romanen. Allt som oftast är det i samband med reflektioner kring sambon John:

Det var han som velat ha barn men det var hon som hade fått det. Det var hon som gick här nu, drog den här vagnen genom snön. Det var det han hade lämnat henne med. I övrigt fanns ingenting.⁵⁵

Just detta citat visar återigen att det var John som velat ha ett barn, inte Karin. Passagen fortsätter med att Karin konstaterar att han inte lämnat henne några pengar, vilket skapar en bitter känsla. Som läsare börjar man därför fundera på om Karin hellre sett att det var ett ekonomiskt kapital hennes sambo lämnat kvar hos henne, istället för ett barn. Utöver dessa få beskrivningar av hur det var John som velat ha barn finns det inte många tecken på ovilja mot moderskapet i Karins modrande. En textpassage som sticker ut i mängden kan dock tolkas som att Karin inte alltid orkar utföra ett kärleksfullt eller omhändertagande modrande gentemot Dream. Detta stycke avslutas med meningarna ”Dream grät. Hon [Karin] såg inte på henne.”⁵⁶ vilket kan tolkas som en ovilja från Karins sida gentemot moderskapet. Reid Boyd och Letherby skriver i ”Stay-At-Home Mothers” att för att vara en ”bra” mamma (enligt det normativa moderskapets betydelse) behöver man inte bara vara fysiskt närvarande, utan även utöva ett emotionellt närvarande (eng. ”*Emotional presence*”).⁵⁷ Karins ignorering av det gråtande barnet framstår i just denna situation, alltså då det faktiskt nämns i texten, därför som ett sätt att visa att Karin inte alltid orkar vara emotionellt närvarande, trots att hon är helt närvarande fysiskt sett.

---

⁵² Ramqvist 2015, s.27.

⁵³ Ramqvist 2015, s. 28.

⁵⁴ Ramqvist 2015, s.29.

⁵⁵ Ramqvist 2015, s.122.

⁵⁶ Ramqvist 2015, s.168.

⁵⁷ Elizabeth Reid Boyd, Gayle Letherby, ”Stay-At-Home Mothers”, i *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reader*, Andrea O'Reilly (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s.442-443.

2.3 Kärlekens Antarktis

Stridsberg tar till en relativt outforskad berättarteknik i romanen *Kärlekens Antarktis* då hela romanen berättas ur ett jag-perspektiv, men där jaget, vid namn Inni, är en död, styckmördad kvinna. Inni berättar om sin egen uppväxt, om sina barn och om dagen då hon blev mördad. Här kommer jag dock endast att fokusera på delarna som handlar om Inni och hennes relation till sina barn, Valle och Solveig. Inni har levt ett fattigt liv och vandrar under sina sista levnadsår på Stockholms gator som prostituerad. Hennes barn har tagits ifrån henne i ett tidigt skede, men genom sin död får hon plötsligt en chans att närvara i deras liv igen. En envägsnärvaro uppstår – Inni kan vara med sina barn, men de kan inte se henne.

Förutsättningar för modrandet

Inni beskriver vid ett flertal tillfällen genom romanens gång att hon inte har kunnat ge sina barn det liv som de förtjänar. Hon menar att hon aldrig skulle lyckas ge dem ett gott liv tillsammans med sin man Shane, framförallt på grund av deras drogproblem. Innis dotter Solveig har flyttat till en fosterfamilj som bor i ett hus vid Vättern där hon lever ett idylliskt liv. Inni reflekterar över vad som skiljer livet hon själv hade kunnat ha med Solveig gentemot det liv Solveig nu lever hos sin fosterfamilj:

Och ja, jag är tacksam. Det är jag verkligen. Jag hade aldrig kunnat ge Solveig allt det som hon får nu. Det är svårt att beskriva, det är inte det att det är rent, för det är det inte, vi hade det renare, jag och Shane, vi städade jämt, som dårar. Men det finns en stillhet omkring de här människorna. [...] Ellen och Johan [Solveigs fosterföräldrar] finner världen vacker och i ordning, de har en naturlig plats i den. Själv hade jag hundratals skisser till olika liv inom mig, och jag visste inte vilket av dem jag skulle gripa efter. Så jag grep efter inget.⁵⁸

Inni anser alltså att Solveig lever ett bättre liv hos sin nya familj än vad hon hade gjort om hon levt med sina biologiska föräldrar. Senare i romanen, när Solveig växt upp och studerar vid universitetet och ”rör sig så lätt i den världen”⁵⁹ kommer ett liknande resonemang:

Vet ni var hon fått den tryggheten ifrån? Från mig. Jag gav bort henne för att hon skulle gå fri. Om hon hade stannat med mig hade hon aldrig börjat på universitet, jag har alltid varit rädd för dem där uppe. Men Solveig går genom de gamla universitetsbyggnaderna med högt huvud, det finns en

---

⁵⁸ Sara Stridsberg, *Kärlekens Antarktis*, Stockholm: Albert Bonniers Förlag 2018, s.170–171.

⁵⁹ Stridsberg 2018, s.197.

särskild sorts stolthet omkring henne, på långt håll ser man att hon tycker om sig själv. Det hade jag inte heller kunnat ge henne, av mig hade hon fått skammen och tystnaden.⁶⁰

Vad som dock är viktigt att lyfta fram är att känslan av otillräcklighet nästan enbart förekommer när Inni talar om sin dotter. När hon istället reflekterar över sin sons, Valles, uppväxt och liv låter argumenten annorlunda. Då menar hon istället att han hade mått bättre av att få fortsätta sitt liv med henne och Shane som föräldrar. Det finns dock stora skillnader i Valles och Solveigs uppväxter som kan tyckas förstärka hennes argument. Solveig gav Inni bort till sociala myndigheter bara två timmar efter att hon fötts, medan Valle tillbringade sina första tre år tillsammans med Inni och Shane. Till skillnad från i Solveigs fall var det inte heller Inni eller Shane själva som tog beslutet om att myndigheten skulle ta hand om Valle, utan istället blev han tvångsomhändertagen av socialen.⁶¹ ”Jag förstår att de tog Valle ifrån mig, men jag förstår inte sättet de gjorde det på, att de kom så tidigt på morgonen och utan förvarning och slet upp honom ur vår säng”,⁶² menar Inni. Hon förstår alltså att livet hon lever inte är exemplariskt eller ens acceptabelt för att uppfostra ett barn, vilket också betyder att hon vet att det finns förväntningar på henne som mamma från utomstående - i detta fallet de sociala myndigheterna.

I slutet av romanen får man reda på att även Inni som Shane dött endast några månader efter henne själv. Inni berättar att ”vetskapen om att Solveig och Valle skulle få det bättre utan oss hade äntligen fallit ner i mig”⁶³ vilket blir som ett slutgiltigt accepterande av förväntningarna Inni känt som mamma, hon accepterar att myndigheterna hade haft rätt i att omhänderta hennes båda barn. Inni förutsätter att vara en normativt sett ”bra” mamma och utföra ett gott modrande har alltså redan från början talat emot henne, och då både hon och Shane några år efter barnens födsel båda är döda blir förutsättningarna obefintliga för att kunna utföra modrandet överhuvudtaget, på ett fysiskt plan. Döden stoppar dock inte Inni från att se efter sina barn.

Kärleksfulla handlingar

De kärleksfulla handlingar som Inni visar gentemot sina två barn blir avvikande och annorlunda från vad jag tidigare ansett vara tecken på ett kärleksfullt modrande. Eftersom Inni är död och inte fysiskt närvarande hos sina barn kan hon inte krama dem, hon kan inte pussa dem eller hålla dem nära sig. Istället blir hennes handlande viktigt på ett helt annat sätt, det handlar om vad hon väljer att se och berätta för läsaren, och det finns även flera kärleksförklaringar i romanen.

---

⁶⁰ Stridsberg 2018, s.197.

⁶¹ Stridsberg 2018, s.268–269.

⁶² Stridsberg 2018, s.202.

⁶³ Stridsberg 2018, s.311.

Bland annat beskriver Inni hur Valle inte passar in i någon av de fosterfamiljer han placerats i, och hon räknar upp hans brister. ”Honom kan bara en mamma älska.”,⁶⁴ står det därefter. I en annan passage står det ”Det är ingen som tagit min plats i hans liv, han väntar fortfarande på att någon ska börja älska honom.”⁶⁵ och i en helt annan del av romanen menar Inni att ”Till slut är det ändå lättare att titta på mördaren än på dem man älskar”.⁶⁶ Alla dessa tre citat är mer eller mindre bokstavliga kärleksförklaringar till barnen. En sista kärleksförklaring beskrivs när Inni är på BB och just har lämnat ifrån sig sin dotter. Hon menar då att ”Den som älskar barnet mest kan också avstå från det”,⁶⁷ vilket beskriver hennes stora kärlek till sitt helt nyfödda barn, barnet hon aldrig ens tog chansen att uppfostra själv.

Inni har även tankar om hur hennes val att lämna bort sin dotter redan vid födseln blir till en kärleksfull handling:

Det är märkligt att jag fantiserar så mycket om Solveig, jag känner henne ju inte och jag har aldrig känt henne, allt jag har är de där två timmarna på BB när hon bara var ett varmt knyte i mina armar. Men det är lättare att tänka på henne än på Valle eftersom jag aldrig har gjort henne något ont, jag skyddade henne genom att se till att hon aldrig skulle behöva vara med mig. För Solveig gjorde jag det enda jag kunde göra...⁶⁸

Just ordvalet ”skyddade” tyder på en kärleksfull handling från Innis sida, likaså tanken om att hon gav Solveig ett bättre liv genom att lämna bort henne. En mer självisk handling hade i detta fallet varit att behålla Solveig och låta henne gå samma öde till mötes som Valle gjort. Det är en osjälvisk handling av en mamma att lämna bort sitt barn till adoption, något som Claudia Corrigan D’Arcy skriver om i antologikapitlet ”Birth Mothers”, som handlar om mödrar som redan vid födseln ger bort sina barn till adoption eller liknande. Hon skriver också att ”a birth mother cannot expect to avoid the overwhelming sadness and pain associated with the separation”⁶⁹ och att sorgen som förföljer den biologiska mamman är en ”process of continuous grief lasting throughout the rest of her life”.⁷⁰ Förenar man dessa påståenden med Innis situation förstår man lättare Innis tankar om att hon gett Solveig ett bättre liv just genom att inte själv modra henne. Reflektioner kring den osjälviska handlingen att lämna bort sitt barn med målet att ge barnet ett bättre liv återfinns på flera

---

⁶⁴ Stridsberg 2018, s.158.

⁶⁵ Stridsberg 2018, s.173.

⁶⁶ Stridsberg 2018, s. 252.

⁶⁷ Stridsberg 2018, s. 283.

⁶⁸ Stridsberg 2018, s.13.

⁶⁹ Claudia D’Arcy, ”Birth Mothers”, i *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reader*, Andrea O’Reilly (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s.124.

⁷⁰ D’Arcy 2014, s. 124.

ställen i romanen, till exempel då Inni berättar om hur hon borde ha gjort likadant med Valle, och då hon svarade ”Jag vill inte träffa henne. Hon får det bättre utan mig.”⁷¹ när kvinnan på socialbyrån förklarade vad det betydde att direkt vid födseln överlåta barnet till myndigheterna och därefter aldrig mer få träffa det.

Det finns även kärleksfulla handlingar beskrivna gentemot Innis son under de tre åren hon och Shane fortfarande själva tog hand om honom. I en passage beskriver Inni de ”ljusa och rena” dagarna då de hade roligt tillsammans och även där finns det tydliga tecken på moderlig kärlek från Inni gentemot Valle:

...och vi hade roligt, jag och Valle och Shane, och sådär långtråkigt som man har det med ett barn när man står och svingar en gunga i någon gudsförgäten lekpark, fast man längst inne är fylld av en svirrande darrande lycka över barnets skönhet och ljus och mirakel.⁷²

I en annan del av romanen, när Valle just placerats i ytterligare ett fosterhem, önskar Inni att han fortfarande skulle ha hennes kärlek inom sig, den som hon gav honom när han var ett litet barn, som ett ”skyddande serum”⁷³ när han inte får kärlek från någon annan. I en stor del av romanen är dock både Valle och Solveig på andra platser än Inni, och därmed finns det inte många kärleksfulla handlingar utöver de jag nämnt här som faktiskt sker fysiskt mellan mamman och barnen. Istället sker de kärleksfulla handlingarna i romanen snarare på ett andligt och emotionellt plan då de är skapade genom den envägsnärvaro som handlingen tillåter. Eftersom Inni är död kan hon inte längre nå sina barn, men hon kan fortfarande ge dem kärleksförklaringar som vi läsare får ta del av, men inte barnen.

Rädsla

Som jag redan nämnt handlar mycket i denna romanen om hur Innis modrande påverkas av hennes egna tankar om vad andra tycker är rätt. D’Arcy skriver i sin artikel om hur de mödrar som väljer att ”ge upp” (eng. ”*Relinquish*”) sina barn även förlorar delar av vad det medför att vara en mamma:

The very nature of relinquishing her child to adoption often makes the birth mother seen as a ’not mother’, therefore, none of the privileges or understandings of traditional motherhood are extended to her.⁷⁴

---

⁷¹ Stridsberg 2018, s. 74.

⁷² Stridsberg 2018, s. 167.

⁷³ Stridsberg 2018, s. 179.

⁷⁴ Claudia D’Arcy, ”Birth Mothers”, i *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reader*, Andrea O’Reilly (red.), Bradford: Demeter Press 2014, s.119.

Inni ser de förväntningar som finns på moderskapet, och hon är väl medveten om att hon inte är den normativa mamman. Trots detta benämner Inni sig ändå som just mamma till Solveig och Valle, men hon omtalar även Solveigs nya adoptivmamma som ”den andra mamman”.⁷⁵ Detta tyder på att Inni ändå accepterar faktumet att hennes dotter har en annan mamma, utöver henne själv. Eftersom vi läsare endast får ta del av den döda Innis reflektioner och då barnens uppväxt faktiskt sker efter hennes död finns det inte mycket konkret modrande från Innis sida att lyfta fram. De delar där Inni fortfarande har något att säga till om i sina barn uppväxt är under hennes sons första tre år och de två timmarna hon spenderar med Solveig på BB, utöver det sker det mesta bortom hennes kontroll. De rädslor hon känner för sina barns skull handlar därför mer om hur hennes död har påverkat dem, men även på hur hennes livsval har påverkat deras liv. Solveig klarar sig bra och de delar som handlar om henne blir oftast fulla av glädje och stolthet, men när det kommer till Valle har Inni flera rädslor som hon förmedlar till läsaren:

Ibland tänker jag att det ska gå bra för Valle ändå, att någon som hade drabbats av en sådan kärlek som min och Shanes aldrig skulle glömma den, att den var som ett elixir eller ett ljus som aldrig skulle sluta verka i honom. Nu tänker jag att det var ett farligt elixir vi gav vidare till honom. I honom strömmar vår desperation och vår oro, vår längtan att dö.⁷⁶

Även här nämns kärleken Inni känner, men hon är rädd att den stjälper snarare än hjälper i Valles uppväxt. I detta skede av romanen är Valle fortfarande ung, men i och med att han blir äldre handlar Innis rädslor mer och mer om att han ska fastna i drogerna precis som hon själv gjort. Inni nämner vid ett tillfälle explicit sin rädsla: ”Han är så lik mig att jag blir rädd ibland, jag ser det där hålet inom honom...”.⁷⁷ Innis rädslor slår snart in och i Valles sena tonår flyttar han till Stockholm och påbörjar det liv som Inni själv levt, det liv som pågår i symbios med ett drogberoende. Inni är (envägs)närvarande vid en av hans herointrippar, och beskriver hur nära döden är vid varje tillfälle: ”...döden sveper över rummet med sin stora näve när som helst beredd att ta någon av dem med sig.”⁷⁸ Senare i romanen försöker Valle ta livet av sig och Inni är där och ser på. Detta blir även ett tydligt sätt för berättaren att visa Innis hjälplöshet, hur hon kan se men inte röra:

»Mamma«, sa han rakt ut i rummet. Sedan drog han upp fötterna, men utan att sparka bort stolen. Jag kände hans rosslande andetag som om de hade varit mina egna, men jag kunde ingenting göra. Och repet drogs åt, och han slutade andas. Jag skrek, men det kom inget ljud. Jag försökte slita ner honom, men jag hade inga händer. Jag försökte hålla fast honom och tvinga repet ur hans händer,

---

⁷⁵ Stridsberg 2018, s. 169.

⁷⁶ Stridsberg 2018, s.171.

⁷⁷ Stridsberg 2018, s. 173.

⁷⁸ Stridsberg 2018, s. 196.

men jag hade ingen makt på jorden, och ingen makt någon annanstans heller. Jag såg mitt barn dö framför mig och världen stillnade...⁷⁹

Innis rädsla blir här oerhört påtaglig för läsaren, samtidigt som hon inte kan göra något åt den. Hon försöker, men inget hon gör har någon som helst påverkan på vad som händer i den verkliga världen. Rädslan för att hennes barn ska dö, dessutom på eget initiativ, gör henne desperat och skräckslagen. Hon vet att hon inte kan göra något, men ändå är hon där och drar i honom. Hon har ingen kropp, men ändå är hon närvarande. Valle överlever, och om det är på grund av Innis försök att nå honom eller på grund av honom själv kan man bara spekulera om. Innis rädsla för att delar av hennes egna livsöde ska drabba även hennes son har slagit in.

Ovilja mot moderskapet

Den ovilja som Inni beskriver sig känna mot moderskapet hör ihop med alla de tre ovanstående kategorierna. De flesta gånger då hon uttrycker en ovilja mot att vara mamma är då hon reflekterar över att barnen skulle få ett bättre liv utan henne. När hon vill välja bort moderskapet är det för att ge sina barn en säkrare och tryggare framtid:

De säger att man inte får vilja dö om man har ett barn, men man vill dö just för att man har ett litet skuldöst barn. Barnen är dödens speglar, man ser sig själv i deras ögon, i grotesk uppförstoring. Man ser sig själv gå under, man ser att det är ohjälpligt, man ser att man gör dem illa, man ser att allting är ens eget fel.⁸⁰

När Inni blir gravid med Solveig bestämmer hon sig snabbt för att hon ska lämna ifrån sig sitt barn redan vid födseln. Detta är ett alternativ för kvinnor som blir gravida men inte själva vill behålla barnet, och visar på en ovilja mot moderskapet. Denna ovilja måste inte betyda att man inte vill ha barn, utan innebär ibland, som i Innis fall, att den biologiska modern inte har möjlighet eller förutsättningar för att kunna ta hand om ett barn. Läsaren har tagit del av Innis historia om sin egen uppväxt och liv som missbrukare, Valles turbulenta första år och dessutom får man läsa argumenten Inni har för att inte behålla sitt barn – och därför står läsaren även bakom hennes beslut. På grund av hennes bakgrund tycker både hon och läsaren att valet hon tar för Solveig är det bästa alternativet, och det blir en slags paradoxal ovilja mot moderskapet då hon älskar sitt barn och *därför* väljer att inte ta hand om henne själv. Samtidigt vill Inni i förlossningssalen inte förlösa sin dotter. Istället vill hon ”att hon aldrig skulle komma ut, att tiden skulle krascha och att hon skulle stanna inom mig för alltid”⁸¹ och att ”det var bättre att hon dog där inne, hon skulle slippa

---

⁷⁹ Stridsberg 2018, s. 231–232.

⁸⁰ Stridsberg 2018, s. 217.

⁸¹ Stridsberg 2018, s. 281.

födas och jag kunde vara hennes grav”.⁸² Inni uttrycker även en önskan om att själv inte närvara vid förlossningen. Självklart är det svårt att ge bort ens eget barn, en människa som man själv skapat och som har växt inne i ens kropp i nio månader, och Inni verkar vid förlossningstillfället hellre vilja att Solveig dör än att hon måste lämna ifrån sig henne. Detta blir starten på den oändliga sorgen som tidigare belysts genom D’Arcys text om biologiska mödrar.

I en annan del av romanen står det dock att ”Jag skulle ha gjort med Valle som med Solveig”,⁸³ där Inni alltså syftar på just att lämna ifrån sig barnet direkt efter födseln. Detta innebär framförallt att Inni i efterhand inte ångrar sitt beslut att lämna ifrån sig Solveig, utan tvärtom önskar att hon gjort detsamma med Valle. Även här lyser viljan att ge sina barn ett bra liv igenom oviljan gentemot moderskapet. Innis ovilja skulle jag snarare vilja beskriva som en slags skuldkänsla inför moderskapet, vilket visas i följande dialog mellan Inni och Shane där Inni menar att det värsta hon gjort var att skaffa barn:

Han skrattar mjukt. »Det bästa vi gjorde var i alla fall Valle och Solveig.«

»Fel igen, Shane. Barnen var det hemskaste vi gjorde.«⁸⁴

Inni uttrycker även här en slags ovilja till moderskapet, men inte på grund av att hon inte tycker om sina barn, utan istället på grund av att hon vet att barnen skulle haft det bättre utan henne och Shane. Att hon säger att barnen var det hemskaste hon gjort betyder i det här fallet inte nödvändigtvis att hon ångrar sitt val att skaffa barn, men att hon i efterhand förstår att det egentligen inte var det bästa valet att ta.

2.4 De tre romanerna: En jämförelse

Dessa tre mödrarna i romanerna jag undersökt skiljer sig på flera sätt ifrån varandra, men det finns även likheter i deras tankar och handlingar. De självklara likheterna är att de faktiskt har barn och att de på ett eller annat sätt utför ett närvarande modrande. Skillnaderna finns bland annat i nivån av närvaron, vilket påverkar omfattningen av detta modrande.

Anna, i *Finna sig*, är så gott som konstant närvarande i sina barns liv och likaså är Karin, i *Den Vita Staden*. Trots en väldigt lik nivå av närvaro är den känslomässiga aspekten mellan mamman och hennes barn annorlunda i de två romanerna. Anna har svårt att sympatisera med och relatera till sina barn, vilket leder till att hon känner irritation, ilska och vrede gentemot dem vid flera tillfällen

---

⁸² Stridsberg 2018, s.281.

⁸³ Stridsberg 2018, s. 74.

⁸⁴ Stridsberg 2018, s. 199.

i romanen. Det som driver henne tycks vara att bli sedd som en god mor och en åtråvärd kvinna av utomstående människor. När hon är helt ensam med barnen orkar hon inte vara emotionellt närvarande, trots att hennes handboksliknande modrande är så gott som fläckfritt. Karin, däremot, har flera brister i sitt modrande. Hon tycks ibland sätta sina egna behov framför sitt barns välmående, som när hon väljer att röka i närheten av sitt barn eller då hon lämnar barnet utan någon som helst tillsyn för att själv sova. Samtidigt lyckas hon dock vara emotionellt närvarande på ett annat plan än Anna, då Karin har en närmast symbiotisk relation till sin dotter. Genom nästan hela romanen håller hon sin dotter tätt intill sig, och i hotfulla situationer tycks hon dessutom oro sig mer för sin dotter än sig själv. Barnet blir till en trygg punkt och en tröst för henne. Karin önskar sin dotter ett bättre liv, då hon tycker att hon förtjänar det. Vid ett fåtal tillfällen verkar det dock som att inte heller Karin orkar vara helt emotionellt närvarande trots att hon är där fysiskt sett. Det tredje modrandet, Innis i *Kärlekens Antarktis*, skulle man tvärtom kunna se som endast emotionellt närvarande, då hon ej längre finns i den verkliga, fysiska världen. Innis största brist i sitt modrande blir dock det mest självklara - på grund av envägsnärvaron vet hennes barn inte ens om att hon över huvud taget är närvarande i deras liv. Under sin levnadstid spenderade hon inte heller mycket tid med dem, hon fick tre år med sin son och endast två timmar med sin dotter, medan Anna (och troligtvis Karin) fått ett helt liv med sina barn.

Tiden är ett spännande begrepp att se på i ett jämförande syfte. Karins historia pågår under en kortare period, medan Annas och Innis pågår under årtionden. Trots att Annas liv verkar flyta förbi i rekordfart för läsaren har hon själv andra åsikter: ”Tiden går inte. Tiden måste delas in i små fält, som när man färglägger”.⁸⁵ Detta citat kan fungera som en slags summering av Annas modrande; hon gör allt på ”rätt” sätt, men enligt henne tycks inget hända eller fortskrida i hennes liv. I *Kärlekens Antarktis* blir konceptet tid något suddigt, då Inni som berättare hoppar mycket fram och tillbaka i sin historia. Hon beskriver hur hon lämnar bort sin nyfödda dotter sent i romanen, medan hon berättat om hur samma dotter närmar sig tjugooårsåldern och går på universitetet redan hundra sidor tidigare. På grund av Innis annorlunda situation, den att hon är död och endast är ett medvetande, blir det inte heller viktigt för henne att berätta sin historia i en linjär tidslinje. I *Den Vita Staden* passerar dagarna, men inte alls i samma hastighet som i de andra två romanerna. Karin börjar sin historia tillsammans med en liten bebis, och hon avslutar den på samma sätt. Trots att de tre romanerna har olika sätt att använda sig av tid så porträtteras liknande känslor – vilket visar att en kronologisk tidslinje inte är det viktigaste i en roman som behandlar relationen mellan en mamma och hennes barn.

---

⁸⁵ Lidbeck 2017, s.52.

Något som utmärker *Finna sig* och *Den Vita staden*, trots de två mödrarnas mycket olika levnadssituationer, är att de båda verkar vara mest rädda för att en olycka ska drabba deras barn. Rädslorna som infinner sig hos Anna och Karin handlar oftast om att de ska råka skada eller döda sina barn, eller att någon annan olycka ska drabba dem. Anna lever i den övre medelklassen och hennes rädslor är till viss del bara en mammas oro över att något ska hända hennes barn, men att dessa rädslor även finns hos Karin som lever sitt liv i kriminella, osäkra kretsar, dessutom nu utan något som helst ekonomiskt kapital, är anmärkningsvärt. Man kan kanske tycka att Karin bör ha andra saker att oroa sig för, samtidigt som man kan uppfatta Anna som något paranoid och överdriven i sina rädslor. Kanske är dessa rädslor att olyckor ska drabba barnen ett resultat av det normativa moderskapets grundbult, nämligen att mamman ska ansvara för barnets trygghet. Mamman får inte skada sitt barn, varken psykiskt eller fysiskt. Inni känner en rädsla över att ha skadat sina barn psykiskt, hon är rädd att de i vuxen ålder ska påverkas av hennes bristfälliga och, för hennes dotters del, obefintliga modrande. Innis skuld över att hon ska ha förstört sina barn gör att hon, efter att hon dött, inför läsaren skänker dem kärleksförklaringar hon inte haft chansen att ge dem under sin livstid.

Talar man vidare om det normativa moderskapet – där en mamma helt ska ägna sig åt att omhänderta barnet och dessutom vara en ”god” människa – finns det flera intressanta infallsvinklar att ta upp. Om vi, genom att prata om moderskap och modrande som något normativt, även ser det som en politisk roll blir det ytterligare aspekter att jämföra och diskutera. En av dessa är hur medvetna de tre kvinnorna faktiskt är om normer samt denna rolls existens. När Innis son tas ifrån henne menar hon att hon ”förstår att de tog Valle ifrån mig”⁸⁶ vilket även innebär att hon är medveten om att hon inte är den normativt sett perfekta mamman. Hon beskriver genom romanen sitt drogberoende, sin ostadiga relation med barnens pappa och jobbet som prostituerad, vilket gör att hon väljer att adoptera bort sitt andra barn direkt efter födseln. Som läsare håller man med i hennes argumentation, även om sorgen och skulden som infinner sig hos Inni också ständigt är närvarande när hon talar om sina barn. Inni vet att det modrande som hon utförde under sina tre år med sin son inte är acceptabla i det samhälle hon lever i. Hon sätter även en skuldstämpel på sig själv men försöker trots det vara närvarande i deras uppväxt efter sin död – detta dock endast genom envägsnärvaron som romanens handling tillåter. Innis uppoffring blir den ultimata – att lämna bort sina egna barn för att de kan få bättre vård någon annanstans. Karin i *Den Vita Staden* är den av de tre kvinnorna som verkar vara minst medveten om samhällets syn på henne som

---

⁸⁶ Stridsberg 2018, s.202.

mamma. Hon vet att barn är bräckliga och ömtåliga varelser, men tar ändå ibland tid för sig själv och lämnar barnet ensamt i en annan del av huset. Hon blir tillsagd av andra om hur man tar hand om ett barn – men verkar inte ta råden till sig. Hon lever dock i symbios med sitt barn och oftast har hon sin dotter tätt intill sig, vilket gör att hon då uppfyller normen att vara närvarande, men den omhändertagande aspekten verkar hon däremot vara relativt omedveten om. Ser man till den andra änden av spektret, finner man Anna från *Finna sig*. Hon är istället hela tiden medveten om vad hon gör, och tycks utföra sitt modrande på de sätt hon vet det ska utföras. Hon följer de normativa mönster som samhället skänkt henne, och förväntar sig att bli belönad för detta. När belöningen sedan aldrig verkar komma växer irritationen fram i henne. Moderskapet blev inte som hon förväntat sig, kanske just för att hon hade förväntningar på det från första början. Annas politiska roll som mamma och som kvinna är ständigt närvarande, då hon väljer att aldrig avvika från den. Hon blir, utåt sett, den ultimata modersfiguren, men genom hennes egna tankar förstår vi att hon trots detta aldrig blir nöjd.

Annas historia börjar i det ögonblick hon blir mamma. I Karins berättelse blir barnet till en början en sekundär karaktär som inte kommer in i berättelsen förrän efter några sidor, men blir sedan väldigt närvarande genom hela romanen. Hos Inni pågår så mycket annat, hon har en hel livshistoria att gå igenom, att barnen inte blir hennes främsta fokus förrän i den andra halvan av romanen. Oviljan till moderskapet finns dock, mer eller mindre, i alla tre berättelserna. Hos Anna visar den sig framförallt i irritationen och ilskan hon uttrycker inför barnen, men även i några passager där hon tycks drömma sig bort i tankar om barnens icke-befintlighet. Modrandet blir för henne som ett evigt jobb. Karin beskriver i sin tur explicit att det aldrig var hon som velat ha barn, utan istället hennes sambo som nu är försvunnen och troligtvis död. Hon benämner barnet som ”ett sänke som håller henne kvar”⁸⁷ vilket visar en ovilja gentemot moderskapet som hon nu är en del av på grund av sin dotter. Hos Inni visar sig en annan sorts ovilja, då hon tycks vilja vara närvarande hos sina barn som en modersfigur, men hon vet samtidigt att hennes barn har det bättre utan henne. Hon ångrar i efterhand inte sitt beslut att lämna bort sin dotter, och önskar dessutom att hon gjort detsamma med sin son. Vad som är gemensamt för alla dessa tre kvinnors ovilja mot moderskapet är att den på ett eller annat sätt grundar sig i samhällets normativa skildring av hur en mamma bör vara. Anna definieras av funktionen att vara mamma, men trivs inte i denna roll. Hon följer det omringande samhällets facit men får ingen konkret eller emotionell belöning för sitt arbete. Karin faller för normernas krav då hon blir gravid och får ett barn, trots att det inte ens var hennes egen önskan. Inni vet att hon inte uppfyller de krav som samhället satt på modersrollen,

---

⁸⁷ Ramqvist 2015, s. 27.

och känner därför skuld över att hon misslyckats med att vara en mamma som över huvud taget kan ta hand om sina barn.

3. Sammanfattning och Avslutning

Kort sammanfattat beskriver dessa romaner tre mycket olika skildringar av modrande och moderskap i dagens samhälle. Rädsla, kärlek och ovilja återfinns i alla, trots att kvinnornas förutsättningar för modrandet skiljer sig åt. De har olika ekonomiska och sociala kapital, och närvaronivån påverkar omfattandet av moderskapet och på vilka sätt de kan utföra modrandet.

En av kvinnorna har alla förutsättningar hon behöver för att skapa ett bra liv för sig själv och för sina barn, en har just förlorat allt och lever med sitt barn i hotfulla, kriminella kretsar och en vakar över sina barn endast som ett medvetande, då hon inte längre har en levande kropp. Romanerna skiljer sig även i tidsnarrativ. *Finna sig* pågår under några årtionden, *Den Vita Staden* tycks endast pågå i några få veckor, och *Kärlekens Antarktis* sträcker sig över mer än ett helt liv. Trots detta innefattar de alla tre tankar, handlingar och känslor som gör att man kan reflektera kring de olika kvinnornas modrande och förhållande till moderskapet.

De kärleksfulla handlingar som finns i romanerna, som får läsaren att fundera på relationen mellan mamman och barnet, visar att det finns många sätt för en mamma att uttrycka kärlek på. Det kan ske genom explicita kärleksförklaringar, eller fysisk kontakt i form av till exempel kramar och pussar. Kärleken kan bli grunden för att lämna ifrån sig sina barn för att därigenom ge dem en säkrare framtid, men även en orsak till varför en kvinna fortsätter orka ta sig genom livet när allt annat försvinner runt om henne. Den kärlek som moderskapet sägs medföra kan även utebli, vilket i sin tur kan skapa en besvikelse hos kvinnan, samt en distans mellan mamman och barnet.

Något annat som finns i Annas, Karins och Innis modrande och moderskap är rädsla. Rädsla för att barnen ska råka ut för en olycka, rädsla inför att barnen ska dö på grund av mödrarnas oförsiktighet, rädsla inför att barnen ska välja samma, skadliga väg i livet som modern själv tagit. Vilket barn som helst kan råka ut för en olycka, vilket visas då det är både Annas och Karins största orosmoment, trots att de lever så pass olika liv. Innis hjälplöshet, som uppstår på grund av hennes envägsnärvaro i sina barns liv, visar sig även vara en del av hennes rädsla, då hon efter sin död inte kan påverka sina barns handlingar över huvud taget. Moderskapet tycks alltid rymma en rädsla för att något hemskt ska ske, och då det normativt sett goda modrandet ska vara vårdande och omhändertagande blir moderns största rädsla att hennes egna handlingar ska skada hennes barn.

De tre kvinnorna delar ibland även en känsla av ovilja mot moderskapet. Detta dock baserat på olika grunder. Anna definieras av modersrollen men hon tycker inte att verkligheten stämmer överens med det hon förväntat sig, och tycks därför börja drömma om ett liv utan familj och barn. Karins sambo var den som ville skaffa barn, och nu är han försvunnen och det enda han lämnat kvar henne är en dotter hon själv aldrig velat ha. Inni känner en paradoxal ovilja inför moderskapet, då hon vet att hon inte har de förutsättningar som krävs för att utöva ett gott modrande, men ändå vill sina barn det allra bästa – vilket i hennes fall blir att lämna ifrån sig dem till någon annan.

Närvaromässigt skiljer sig romanerna också åt. Anna är ständigt närvarande fysiskt, men orkar sällan vara helt emotionellt närvarande. Hon utför ett handboksagerandelikt modrande, men får inte ut någon glädje av det. Karin utför ett mer bristfälligt modrande gentemot sin dotter, men på grund av den närmast symbiotiska relationen de två har, där de nästan alltid är tätt intill varandra, tycks hon vara emotionellt närvarande i en högre grad än Anna. Inni, däremot, är knappt fysiskt närvarande i sina barns liv alls och utför därför nästan inget konkret modrande. Hon väljer dock att efter sin död genom en envägsnärvaro se efter sina barn och följa dem genom deras uppväxt. Närvaronivån ser alltså annorlunda ut kvinnorna emellan, och betydelsen av närvaro kan också definieras på flera olika sätt beroende på vems modrande man väljer att se på. Fysisk närvaro, emotionell närvaro och envägsnärvaro blir till tre skilda begrepp som i olika grad kan kopplas till de tre mödrarna i fråga. Gemensamt för dem alla är att de finns där för sina barn, om än på olika sätt, samt att de tvingas förhålla sig mer eller mindre till det normativa moderskapets förväntningar.

4. Käll- & Litteraturförteckning

Litteratur:

Elam, Ingrid, ”Recension: Kärlekens Antarktis är Stridsbergs hittills starkaste och mörkaste roman”, *SVT Nyheter* 12/9 2018, <https://www.svt.se/kultur/bok/recension-karlekens-antarktis-ar-stridsbergs-hittills-starkaste-och-morkaste-roman>, (2019-03-30).

Holm, Ulla, *Modrande och Praxis: En Feministfilosofisk Undersökning*, Göteborg: Daidalos 1993.

Lidbeck, Agnes, *Finna sig*, Stockholm: Norstedts 2017.

Liljestrand, Jens, ”Sensationell debut om att vara vit mans slav”, *Expressen* 6/3 2017, <https://www.expressen.se/kultur/sensationell-debut-om-att-vara-vit-mans-slav/>, (2019-03-30).

Nelson, Cecilia, ”Karolina Ramqvist – Den Vita Staden”, *Göteborgs-Posten* 7/4 2015, <https://www.gp.se/kultur/karolina-ramqvist-den-vita-staden-1.76213>, (2019-03-30).

O’ Reilly, Andrea (red.), *Mothers, Mothering and Motherhood Across Cultural Differences: A Reading*, Bradford: Demeter Press 2014.

Ramqvist, Karolina, *Den Vita Staden*, Stockholm: Norstedts 2015.

Story, Kaila Adia (red.), *Patricia Hill Collins: Reconceiving Motherhood*, Bradford: Demeter Press 2014.

Stridsberg, Sara, *Kärlekens Antarktis*, Stockholm: Albert Bonniers Förlag 2018.

Digitala Källor:

Cambridge Dictionary, ”Mothering”, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mothering> (2019-03-18).

Svenska Akademiens Ordböcker, Svenska Akademiens ordbok, ”Närvaro”, <https://svenska.se/saob/?sok=n%C3%A4rvaro&pz=4> (2019-03-18).

Svenska Akademiens Ordböcker, Svensk ordbok, ”Närvaro”, <https://svenska.se/so/?sok=närvaro&pz=4> (2019-03-18).